

Sufficiency Economy Application: Lessons Learned from Kokmueng Community Bangriang, Kaunniang, Songkhla

Thaenphan Senaphan Buamai¹
and Malee Sabaiying²

¹M.A. (Human and Social Develment), Lecturer,
E-mail: thaentaib@gmail.com

²Ph.D. (Human and Community Resource Development), Assistan Professor,
Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

Abstract

The research for lesson learned sticks to qualitative research with the purpose to study the driving process to turn the community into a Sufficiency Economy Community. The lesson learned mainly came from storytelling method from the major informants which are 1) Community's leader, 2) Representative of those who work in community development and 3) Representative of Production Unit in the related community. The total informants are 9 persons. The in-depth interview and semi-structural interview were applied. The information collection was by focus group discussion and the result would be moved to analytic induction process. Furthermore, the lesson learned from storytelling and focus group

discussion would be examined by documentation and literature review, including triangulation in terms of time, place and personnel. The research would be presented as descriptive research. The result found that the driving process to turn the community into a Sufficiency Economy Ban Kokmuang Community consists of the 5 subsequent processes as follows: 1) Motivation and Awareness, 2) Community Empowerment, 3) Co-operation to develop the community on sufficient economic dimension, 4) Create sufficient lifestyle after regaining human capital and 5) Community Lesson. These processes are based on these 3 successful factors as follows: 1) Having complete human capital in preparation for driving the community development, 2) Ability to create activities or projects for community development and 3) Community's readiness.

Keywords: community development, community empowerment, philosophy of sufficiency economy, self-sufficient Community.

กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเหล็ง จังหวัดสงขลา

แทนพันธ์ เสนะพันธ์ บัวใหม่¹ และ มาลี สบายยิ่ง²

¹ ศศ.ม. (การพัฒนามนุษย์และสังคม) อาจารย์

E-mail: thaenthaib@gmail.com

² ปร.ด. (การพัฒนาศาสตร์มนุษยและชุมชน) ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

บทคัดย่อ

การวิจัยเพื่อถอดบทเรียนนี้ยึดวิธีการเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดการถอดบทเรียนด้วยวิธีสกัดความรู้จากการเล่าเรื่อง (storytelling) เป็นหลัก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือ 1) ผู้นำชุมชน 2) ตัวแทนผู้ร่วมปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน และ 3) ตัวแทนกลุ่มหน่วยการผลิตในชุมชนที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 คน อาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่มย่อยเข้ามาช่วยในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ทั้งนี้ความรู้ที่สกัดได้จากการเล่าเรื่องและการสนทนากลุ่มย่อยจะถูก

ตรวจสอบกับเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงการตรวจสอบสามเส้าทั้งในแง่เวลา สถานที่และบุคคล และนำเสนอผลการวิจัยด้วยการพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นประกอบด้วย 5 กระบวนการที่ต่อเนื่องกัน ได้แก่ 1) การสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนัก 2) การสร้างกลุ่มที่เข้มแข็ง 3) การปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อพัฒนาชุมชนบนมิติเศรษฐกิจพอเพียง 4) การสร้างวิถีชีวิตพอเพียงภายหลังมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ 5) การสร้างบทเรียนชุมชน กระบวนการดังกล่าววางอยู่บนปัจจัยความสำเร็จ 3 ปัจจัย ได้แก่ 1) การมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ผู้พร้อมขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชน 2) ความสามารถในการสร้างสรรค์กิจกรรมหรือโครงการสำหรับงานพัฒนาชุมชน และ 3) ความพร้อมของทุนชุมชน

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, ชุมชนเข้มแข็ง, ชุมชนพึ่งตนเอง, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

บทนำ

ภายหลังที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปเผยแพร่ คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้มีมติแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2546 ดำเนินการสร้างกระบวนการทำความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ทุกภาคส่วนของสังคมไทยและผลักดันให้เกิดการปฏิบัติในระดับครอบครัว ชุมชน ภาคเอกชน ภาครัฐและต่างประเทศ ผลการขับเคลื่อนในปลายทศวรรษ 2540 เป็นที่ยอมรับและมีกรขยายผลในทางปฏิบัติอย่างมากมายและหลากหลายในทุกระดับ มีกิจกรรมและโครงการที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด กระแสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้แพร่หลายสู่สาธารณชนอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง คนไทยเปิดรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเต็มที่ เกิดความต้องการความรู้ที่จะนำไปประยุกต์ใช้สูงขึ้น จึงมีการปรับกลไกการขับเคลื่อนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปผ่านการจัดตั้งคณะกรรมการ¹ เพื่อเป็นหลักในการขับเคลื่อน (สำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ, 2554: น. 12 - 13) ผลจากการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ภาคปฏิบัติอย่างเข้มข้น ทำให้ในปี พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสำรวจชุมชนท้องถิ่นพบว่าชุมชนที่น้อมนำหลักปรัชญานี้ไปใช้จำนวน 312 แห่งมีความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ร่วมมือกันพัฒนาและแก้ปัญหาในชุมชน รวมทั้งพัฒนาเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนเพิ่มขึ้น (ประสพสุข ทรงแสกุและนิสวันต์ พิษณุदार, 2554: น. 16) ผลดังกล่าวถือเป็นคุณูปการต่อสถาบันครอบครัวและชุมชนที่นับวันจะยิ่งอ่อนกำลังลงให้กลับมีพลังและดำรงอยู่อย่างเข้มแข็งท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รุนแรง

คุณูปการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้จากการที่หลายชุมชนเริ่มสร้างความเข้มแข็งและเพิ่มศักยภาพในการทำงานพัฒนาท้องถิ่น ลดการพึ่งพา

ภายนอกลงด้วยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่าง
เข้มข้น จากการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติร่วมกับคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ถอดบทเรียน
จาก 40 หมู่บ้านทั่วประเทศเพื่อหาแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงใน
ปี พ.ศ. 2551 ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอันเป็นผลโดยตรง
จากการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาฯ ด้วยการร่วมกันสร้างความสมดุลระหว่าง
ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคม ให้เกิดขึ้น
ภายในชุมชน นอกจากข้อค้นพบว่าด้วยความเข้มแข็งและศักยภาพของ
ชุมชนที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังพบอีกว่า ชุมชนไทยจำนวนมากอาจไม่ได้มีเงื่อนไข
รองรับการปรับประยุกต์ใช้ที่เท่าเทียมกัน ที่สำคัญการศึกษาที่ผ่านมามุ่ง
เน้นย้ำในเฉพาะชุมชนในชนบทที่ประสบความสำเร็จ หากแต่แท้จริงแล้วยังมี
ชุมชนไทยอีกหลากหลายลักษณะที่สามารถนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไป
ขับเคลื่อนเป็นกรอบการพัฒนาได้ทั้งสิ้น เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมืองกึ่ง
ชนบท ชุมชนรอบนอกเมืองใหญ่ เป็นต้น (ธันวาคม จิตต์สงวนและคณะ, 2551:
น. 8/56 - 57) ภูมิสังคมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แตกต่างกันย่อมส่งผลต่อการ
ปรับประยุกต์ใช้และความสำเร็จ ดังนั้นการถอดบทเรียนในชุมชนหนึ่งๆ อาจ
ไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ได้อย่างเป็นสากล หรืออาจกล่าวได้ว่า
บทเรียนที่ได้จากชุมชนทั่วไปซึ่งประสบความสำเร็จ (successful cases) จาก
การนำหลักปรัชญาฯ มาใช้ อาจไม่สามารถอธิบายชุมชนอื่นกว่าอีก 70,000
ชุมชนทั่วประเทศไทยได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน (เพ็ญอ้าง: น. 3 - 33)

ดังนั้นในแวดวงการศึกษาเรื่องหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจึงยัง
ต้องการกรณีศึกษาอีกมากมาย รวมทั้งการถอดบทเรียนจากชุมชนบ้าน
โคกเมือง หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหริ่ง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลาครั้งนี้
นับเป็นอีกหนึ่งกรณีสำคัญเพราะถือเป็นชุมชนเข้มแข็งจากการประยุกต์ใช้
หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ
ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ตลอดจนมีการสร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยน
เรียนรู้ระหว่างกันการต่อสู้กับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เชี่ยวกราก

ด้วยหลักปรัชญาดังกล่าว ช่วยให้เกิดการผึกกำลังภายในชุมชนอย่างแนบแน่น จากข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ชุมชนไม่ได้ต่อสู้นับฐานการต่อต้านหรือขวาง กระแสโลก แต่กลับต่อสู้นับฐานการปรับตัวด้วยการสร้างแนวทางการปรับตัวที่ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมโลกสมัยใหม่อย่างเหมาะสม หรืออาจกล่าวได้ว่า ดำรงชีวิตภายในชุมชนด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น แต่มองโลกอย่างผู้มีโลกทัศน์กว้างไกล (Act locally, but think globally) การสร้างความเข้าใจในตัวเองไปพร้อมๆ กับการพยายามทำความเข้าใจโลกนี้เอง ทำให้ชุมชนรู้จักจัดการกับทรัพยากรที่มีบนฐานการดำรงชีวิตตามระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน และไม่ลืมที่จะเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่บนฐานรากแห่งวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิม ด้วยความสามารถในการปรับตัวและการมีโลกทัศน์กว้างขวางของชุมชนบ้านโคกเมือง ทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนตัวอย่างหลากหลายด้าน เช่น การเป็นชุมชนต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงระดับจังหวัด รางวัลหมู่บ้านในฝัน ผู้ใหญ่บ้านยอดเยี่ยม ผู้นำชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมดีเด่น รางวัลลูกโลกสีเขียว ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลจากการพัฒนาความเข้มแข็งและศักยภาพของชุมชนทั้งสิ้น สมควรอย่างยิ่งที่จะถอดบทเรียนเพื่อเป็นตัวอย่างแนวทางการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยนี้จะเป็นการแกะร่องรอยเส้นทางแห่งความสำเร็จในการเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกเมือง ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการสืบค้นหากระบวนการขับเคลื่อนให้ชุมชนนี้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ กลายเป็นชุมชนต้นแบบหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในระดับจังหวัด

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษากระบวนการและปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบรวมเข้ากับแนวคิดกระบวนการถอดบทเรียนในงานพัฒนาชุมชน ภายหลังจากการทบทวนวรรณกรรมและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ข้อสรุปวิธีการถอดกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่และลักษณะประเด็นที่จะถอดครั้งนี้ โดยยึดวิธีสกัดความรู้จากการเล่าเรื่อง (story telling) เป็นหลักจากผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก ภายหลังจากการสำรวจสนามวิจัยเบื้องต้นก่อนการลงศึกษาภาคสนามอย่างเข้มข้น พบว่าผู้นำชุมชนนั้นเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการสมานความสัมพันธ์และดึงสมาชิกชุมชนเข้าสู่การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนบ้านโคกเมือง ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดหน่วยการผลิตต่างๆ ขึ้นภายในชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยจึงกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ 3 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้นำชุมชน 2) ตัวแทนผู้ร่วมปฏิบัติงานพัฒนาชุมชน และ 3) ตัวแทนกลุ่มจากหน่วยการผลิตภายในชุมชน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้การเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (snowball sampling) และการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) เพื่อให้เข้าถึงผู้ให้ข้อมูลหลักได้ตรงและแม่นยำ เริ่มต้นจากการพูดคุยหารือกับผู้ใหญ่บ้านอุดม อินทร์ ผู้นำชุมชนบ้านโคกเมือง จากนั้นไปพบผู้ให้ข้อมูลหลักตามการอ้างอิงของผู้ใหญ่บ้านอุดมและเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 9 ราย

ผู้วิจัยใช้แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างโดยกำหนดประเด็นการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาชุมชน 2) การสร้างกลุ่มและโครงการในฐานะเครื่องมือขึ้นสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และสร้างชุมชนพอเพียง 3) การมุ่งสร้างวิถีชีวิตพอเพียงอย่างยั่งยืนภายหลัมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ และ 4) การสร้างบทเรียนชุมชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยนี้ใช้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิง

เนื้อหา ด้วยการตีความแบบอุปนัย จัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากเรื่องเล่า ตามประเด็นที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

1. กระบวนการขับเคลื่อนชุมชนบ้านโคกเมืองให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

“เราก็อ่อยู่กันอย่างพอเพียง แต่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นเข้ามาช่วยให้ความพอเพียงของเรานั้นเป็นรูปธรรมมากขึ้น”

(วิจิตร อินทะโร, สัมภาษณ์, 23 กรกฎาคม 2557)

ชุมชนบ้านโคกเมือง หมู่ที่ 12 ตำบลบางเหรียง อำเภอกวนเจียง จังหวัดสงขลา มีวิถีชีวิตที่พอเพียงอยู่เป็นทุนเดิมบนฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ เป็นการนำแนวคิดมาเพื่อจัดระเบียบวิถีการผลิตเดิม ดังนั้น การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้จึงช่วยจัดระเบียบวิถีการผลิตเพื่อประโยชน์สูงสุดในการใช้ทรัพยากร การขับเคลื่อนสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกเมืองจึงกระทำในระดับปฏิบัติการพัฒนาจากรากฐานเดิมที่ชุมชนตระหนักดีถึงความสำคัญของความพอเพียง ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการขับเคลื่อนสู่ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นประกอบด้วย 4 กระบวนการที่ต่อเนื่องกัน ดังนี้

กระบวนการแรก การสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาชุมชน ในขั้นนี้พบว่า เป็นไปเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือมุมมองการใช้ชีวิตให้เห็นความสำคัญของการจัดระเบียบชีวิตและการเข้ามามีส่วนร่วมในปฏิบัติการพัฒนาชุมชน การสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักของชุมชนบ้านโคกเมืองนี้เริ่มจากกิจกรรม

สำคัญ 2 กิจกรรมคือ 1) การเชื่อมร้อยบุคคลให้แน่นแฟ้นจากกิจกรรมดี
กลองยาว และ 2) การศึกษาดูงานนอกสถานที่

แรกเริ่ม ภายหลังที่คณะกรรมการชุมชนเล็งเห็นถึงความจำเป็นของ
กลุ่มที่เหนียวแน่นว่าจะสามารถเป็นฐานพลังอำนาจสำคัญในการขับเคลื่อน
งานพัฒนาชุมชน รวมถึงการเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้มองหา
กิจกรรมเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างกลุ่มที่เหนียวแน่น กิจกรรมการตี
กลองยาวจึงได้รับการพิจารณาเป็นลำดับแรก เนื่องจากตรงตามความ
สนใจของสมาชิกส่วนใหญ่และเป็นกิจกรรมที่ให้ความเพลิดเพลินได้ในตัว
ซึ่งช่วยลดความเบื่อหน่ายในหมู่สมาชิกไปได้มาก การเกิดขึ้นของกลุ่ม
กลองยาวบ้านโคกเมืองได้สร้างคุณูปการต่องานพัฒนาชุมชนบ้านโคกเมือง
ซึ่งสรุปได้ 3 ประการคือ 1) การช่วยฝึกฝนคนเพื่อสร้างทักษะด้านการตี
กลองยาว 2) การปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่บุคคล ทำให้สมาชิกตระหนักถึง
ความเสียสละ และ 3) การช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้กระบวนการ
ทำงานกลุ่ม ตลอดจนทักษะการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มกลองยาวบ้าน
โคกเมืองได้รับความนิยมในละแวกอำเภอควนเนียง มีโอกาสรับใช้สมาชิก
หลากหลายวาระ เช่น งานอุปสมบท งานประจำปีของตำบลหรือเทศบาล
งานฉลองมงคลสมรส เป็นต้น สามารถสร้างรายได้เล็กๆ น้อยๆ เป็นขวัญ
กำลังใจให้กับสมาชิกและชุมชนได้บ้าง นอกเหนือจากรายได้นี้ ยังพบว่ากลุ่ม
กลองยาวกลายเป็นฐานพลังสำคัญในการปฏิบัติงานพัฒนาอื่นๆ ของชุมชน
ในคราวต่อมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรับผิดชอบ ความเสียสละ ทักษะการ
ทำงานและบริหารจัดการกลุ่มภายในตัวสมาชิกกลุ่มนั้นได้เกิดขึ้นก็ด้วยการ
รวมกลุ่มกลองยาวนี้

การเชื่อมร้อยบุคคลให้แน่นแฟ้นและอัดฉีดทักษะและวิธีคิดที่จำเป็น
ต่อการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนผ่านกิจกรรมกลองยาวไม่ได้เป็นเพียงวิธี
การเดียวในการสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักในการร่วมสร้างชุมชน
เข้มแข็งและชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาดูงานนอกสถานที่เป็นอีก
หนึ่งเครื่องมือสำคัญในการสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักนี้ การศึกษา

ดูงานนอกสถานที่ในแต่ละครั้งนั้นจะผ่านการพิจารณาความเหมาะสมจากคณะกรรมการชุมชน ซึ่งเล็งเห็นแล้วว่าจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาชุมชนและเห็นแล้วว่าจะมีส่วนในการช่วยปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลต่อการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน การศึกษาดูงานนอกสถานที่นั้นเริ่มต้นขึ้นภายหลังจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ สาขาหาดใหญ่เข้ามาสนับสนุนและยื่นข้อเสนอให้ชุมชนมีโอกาสไปศึกษาดูงานตามประเด็นที่ชุมชนสนใจ การศึกษาดูงานครั้งแรกนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษากระบวนการสร้างเรือใบของมหาวิทยาลัยแม่โจ้วิทยาเขตชุมพร ซึ่งจะนำมาใช้ประยุกต์เข้ากับความพยายามที่จะทำให้ชุมชนนั้นกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป การศึกษาดูงานของชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นเปิดโอกาสให้ผู้สนใจทุก ๆ คนได้เข้าร่วม นับเป็นการเปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมกัน จึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาดูงานของชุมชนบ้านโคกเมืองจึงมีส่วนสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนและเปิดโลกทัศน์ให้แกสมาชิกชุมชนทุกคนโดยตรง นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเมื่อการศึกษาดูงานเสร็จสิ้นในแต่ละครั้ง องค์ความรู้ที่ได้จะถูกนำมาร่วมกันวิเคราะห์และถอดบทเรียนร่วมกัน พร้อมทั้งมอบหมายหน้าที่รับผิดชอบให้กับบุคคลที่มีความสนใจและมีความพร้อมที่จะสานงานชุมชนต่อไป พัฒนาและประยุกต์องค์ความรู้ที่ได้มานั้นให้เป็นประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมแก่ชุมชน เช่น ครั้งหนึ่งที่ชุมชนมีโอกาสไปศึกษาวิธีการเผาถ่านและสกัดเอาน้ำส้มจากควันไม้ออกมา ณ บ้านดินเป็ด อำเภอย้ายเหมือง จังหวัดพังงา ภายหลังกลับมาแล้วก็ได้ร่วมกันถอดบทเรียนและมอบหมายให้ครัวเรือนนำร่องลองกลับไปวางแผนสร้างเตาเผาถ่านเพื่อให้เกิดเตาเผาถ่านตัวอย่างเตาแรกขึ้นภายในชุมชนและตราบจนปัจจุบัน เตาเผาถ่านนั้นก็กลายเป็นส่วนหนึ่งภายในครัวเรือนที่ช่วยลดรายจ่ายลงไปได้มาก

กระบวนการต่อมา การสร้างกลุ่มและโครงการในฐานะเครื่องมือขึ้นสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และสร้างชุมชนพอเพียง ภายหลังจากขึ้นสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนัก นั้นสำเร็จ การรวมกลุ่มเป็นกระบวนการที่

เกิดขึ้นเพื่อรักษาแรงกระตุ้นและความตระหนักฯ นั้นให้คงอยู่และเป็นพลังขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างเป็นระบบ การวิจัยนี้พบว่าการรวมกลุ่มภายในชุมชนบ้านโคกเมืองช่วยสร้างเสริมความรับผิดชอบและความเสียสละให้เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลอันจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งและความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในเวลาต่อมา แม้ว่ากลุ่มภายในชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นมีมากมายและหลากหลาย บ้างมีอยู่ก่อนและบ้างก็เพิ่งดำรงสร้างขึ้นภายหลังการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาชุมชน แต่เมื่อพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างกันแล้วพบว่ากลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนนั้นมีส่วนสำคัญที่ขับเคลื่อนให้ชุมชนนั้นเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ จากการวิจัยพบว่ากลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนบ้านโคกเมืองทั้งสิ้น 21 กลุ่ม ดังตาราง 1

จากตาราง 1 สามารถจำแนกประเภทของกลุ่มได้ทั้งสิ้น 4 ประเภท คือ 1) กลุ่มเพื่อการบริหารจัดการ 2) กลุ่มเพื่อสร้างกองทุนและสวัสดิการสังคม 3) กลุ่มเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน และ 4) กลุ่มภายใต้วัตถุประสงค์อื่นๆ ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน กองทุนอาสาสมัครสำรอง กลุ่มผู้ดูแลแหล่งการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง และกลุ่มส่งเสริมอาชีพเฉพาะราย และพบว่ากลุ่มเหล่านี้ส่งผลโดยตรงให้ครัวเรือนภายในชุมชนนั้นสามารถลดภาระรายจ่าย เพิ่มรายได้ ส่งเสริมการประหยัดและการออม ช่วยให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนอย่างคุ้มค่า ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นแนวทางสำคัญของชุมชนบ้านโคกเมืองในการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

สืบเนื่องจากการสร้างกลุ่ม เมื่อการฝึกฝนและขัดเกลาจิตสาธารณะระดับกลุ่มย่อยสำเร็จ ผลลัพธ์ในรูปของบุคคลคุณภาพจึงเกิดขึ้น เป็นผลผลิตส่งต่อสู่ระบบปฏิบัติการที่ใหญ่ขึ้น นั่นคือระดับชุมชน การปฏิบัติงานในระดับที่ใหญ่ขึ้นมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้สนับสนุนสำคัญที่คอยเชื่อมร้อยบุคคลเข้าด้วยกัน และที่สำคัญไปกว่านั้นคือผู้ใหญ่บ้านถือเป็นแบบอย่างบุคคลผู้มี

ตาราง 1 แสดงกลุ่มและหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านโคกเมือง

กลุ่ม	กิจกรรม/งานหลัก	หัวหน้ากลุ่ม
ด้านการบริหารจัดการ		
คณะกรรมการหมู่บ้าน	บริหารจัดการชุมชนในภาพรวม	นายอุดม อินทร์
คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน	ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน	ไม่มีการแต่งตั้ง
ด้านกองทุนและสวัสดิการสังคม		
กองทุนสวัสดิการบ้านโคกเมือง	ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาชิกชุมชน	นายอุดม อินทร์
กลุ่มออมทรัพย์บ้านโคกเมือง	ส่งเสริมการออมและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาชิกชุมชน	นายอุดม อินทร์
กองทุนหมู่บ้านโคกเมือง	ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาชิกชุมชน	นายยุทธพงษ์ ยางทอง
กลุ่มสัจจะวันละ 1 บาท	ส่งเสริมการออมและให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สมาชิกชุมชน	นายประทีป พวงแก้ว
กลุ่มสะสมทรัพย์	ส่งเสริมการออม	นายอุดม อินทร์

ตาราง 1 แสดงกลุ่มและหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านโคกเมือง (ต่อ)

กลุ่ม	กิจกรรม/งานหลัก	หัวหน้ากลุ่ม
กองทุนชุมชน	บริหารจัดการเงินที่เหลือจากงบประมาณสร้างศาลา อเนกประสงค์และให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ สมาชิกชุมชน	นายอุดม อินทร์
กลุ่มสตรีบ้านโคกเมือง	ส่งเสริมบทบาทสตรีในการทำงานชุมชนและส่งเสริมการ ทำอาชีพเสริม	นางยีนดี อินทร์
กลุ่มกลองยาว	สร้างความรื่นเริงในงานเทศกาลหรือวาระพิเศษ ส่งเสริม ความสามัคคี	นายจิตร อินทร์
กลุ่มรื้อฟื้นบ้านโคกเมือง	พิทักษ์ผลประโยชน์ในการขายน้ำยางพาราของ เกษตรกรในชุมชน	นายสายัณห์ พงแก้ว
กลุ่มประมง	ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ทำประมง	
ฟาร์มทะเลชุมชน	เป็นพื้นที่สาธิตและให้ผู้ไม่มีที่ดินทำกินเข้ามาใช้ ประโยชน์ร่วมกัน	นายธานี นทร์ แก้วรัตน์
กลุ่มนายไฟฟ้าและวัสดุเหลือใช้	เพิ่มความสะอาดในการชำระค่าไฟฟ้าและช่วยเหลือผู้ หาเงินมาชำระค่าไฟฟ้าไม่ทัน	

ตาราง 1 แสดงกลุ่มและหัวหน้ากลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนบ้านโคกเมือง (ต่อ)

กลุ่ม	กิจกรรมงานหลัก	หัวหน้ากลุ่ม
ศูนย์ส่งเสริมเศรษฐกิจ	ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	นายอุดม อินทร์
กลุ่มส่งเสริมผู้ด้อยโอกาส	ช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน	นายอุดม อินทร์
ด้านทรัพยากรธรรมชาติ		
กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนและ พืชมะพร้าวในชุมชน	ลดการกัดเซาะและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล	นายธานีทร์ แก้วรัตน์
ด้านอื่นๆ		
อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	ดูแลงานด้านสาธารณสุขชุมชน	นายจิรวัฒน์ ภิฑูวาโย
กองทุนอาสาสมัครสำรอง	ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่อาสาสมัครสำรอง	นายอุดม อินทร์
แหล่งการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง	ให้ความรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงแก่ชุมชน	นายอุดม อินทร์
กลุ่มส่งเสริมอาชีพเฉพาะราย	ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้ด้อยโอกาสในการทำมาหากิน	นายอุดม อินทร์

ที่มา: สรุปโดยผู้วิจัย

จิตสาธารณะที่ดี ยิ่ง และเมื่อใดก็ตามที่จิตสาธารณะประจำบุคคลระดับลงไป ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ที่คอยกระตุ้นและสร้างหรือเร่งจิตสำนึกสาธารณะในทันที นอกจากนี้ยังพบว่า การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในระดับชุมชนหมู่บ้านจะมีผู้แสดง (actors) ที่หลากหลายขึ้น ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ราชการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น รายละเอียดและขั้นตอนการปฏิบัติงานนั้นมีความซับซ้อนมากกว่าการทำกลุ่มเล็กๆ ต้องอาศัยความอดกลั้นอดทนในการเจรจาตกลงหรือต่อรอง ของงบประมาณและการสนับสนุน ตลอดจนขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนขึ้น แต่ด้วยสำนึกสาธารณะนี้เอง ที่ทำให้ความอดกลั้น อดทนและการรอคอยเหล่านั้นมีความหมายอย่างสมบูรณ์ คุณธรรมประจำใจเหล่านี้ เมื่อประกอบเข้ากับความตระหนักถึงผลดีของการใช้ชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ยังส่งผลดีขึ้นเป็นเท่าทวีคูณ จิตสำนึกสาธารณะเมื่อผสมผสานเข้ากับวิถีชีวิตพอเพียง ผลลัพธ์ที่ได้คือ “ความสามารถ” ในการพึ่งพาตัวเองและ “ความละอาย” ที่จะพึ่งพาผู้อื่นโดยใช้เหตุ สอดคล้องดังกล่าวนี้อีกที่ทำให้เกิดโครงการสร้างสรรค์ต่างๆ ที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตพอเพียงขึ้นในชุมชนบ้านโคกเมืองอันได้แก่ บ้านตู้เย็นถนนกินได้ เป็นต้น

กลุ่มต่างๆ ตลอดจนโครงการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนนับได้ว่าเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะกลุ่มและโครงการที่ถูกดำริสร้างขึ้นมาเพื่อให้ชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เช่น กลุ่มผู้ดูแลแหล่งเรียนรู้หรือบทเรียนชุมชนว่าด้วยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือโครงการบ้านตู้เย็น ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบครัวเรือนหนึ่งหลังเสมือนเป็นตู้เย็นหลังหนึ่งที่ดีขึ้นไปด้วยวัตถุดิบพร้อมสำหรับนำมาใช้ปรุงอาหาร ซึ่งหากจะให้ตู้เย็นนี้อุดมสมบูรณ์ก็ต้องรู้จักหาและเก็บรักษาวัตถุดิบต่างๆ ที่จำเป็นมากักตุนไว้ ดังนั้นการปลูกผัก เลี้ยงปลา การหมักมูลสัตว์เพื่อให้ได้ก๊าซชีววมวล ฯลฯ จึงเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้ตู้เย็นหลังหนึ่งๆ นั้นยังคงความอุดมสมบูรณ์อยู่ได้ตลอดเวลา เป็นต้น ความสามารถในการดำริสร้างกลุ่มหรือโครงการลักษณะนี้ ถือเป็นความสามารถในการสร้าง

เครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และพบว่าภายในชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นมีการสร้างเครื่องมือลักษณะนี้จำนวนมาก

กระบวนการที่สาม การมุ่งสร้างวิถีชีวิตพอเพียงอย่างยั่งยืนภายหลังมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ ภายหลังที่ชุมชนบ้านโคกเมืองใช้แนวคิดเรื่องกลุ่มเพื่อสร้างสมาชิกของชุมชนให้มีจิตสาธารณะหรือมีศักยภาพที่สมบูรณ์ กิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างวิถีชีวิตที่พอเพียงจะถูกสอดแทรกในวงจรชีวิตเพื่อทำให้วิถีชีวิตที่พอเพียงนั้นเป็นเรื่องธรรมชาติที่ใครๆ ก็สามารถเข้าถึงได้ การสร้างความตระหนักเรื่องความพอเพียงเริ่มภายหลังการเตรียมคนให้เป็นทุนมนุษย์ที่พร้อมก่อนแล้วค่อยๆ ปรับเปลี่ยนทัศนคติไปทีละน้อยจนเมื่อมั่นใจแล้วว่าสามารถต่อยอดทุนมนุษย์เหล่านั้นให้มีวิถีชีวิตพอเพียงโดยธรรมชาติได้ กระบวนการปลูกฝังการใช้ชีวิตที่พอเพียงอย่างเข้มข้นจะถูกดำเนินการ ดังนั้นจะเห็นได้ว่านอกเหนือจากการมุ่งสร้างวิถีชีวิตพอเพียงผ่านเครื่องมือต่างๆ ที่ชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นอย่างจริงจังแล้ว การเตรียมคนให้พร้อมก่อนการสร้างวิถีชีวิตที่พอเพียงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านโคกเมืองเกิดวิถีพอเพียงโดยธรรมชาติ

การสร้างวิถีชีวิตพอเพียงภายหลังมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ของชุมชนบ้านโคกเมืองกระทำผ่าน 6 แนวทางสำคัญคือ 1) การลดรายจ่าย 2) การเพิ่มรายได้ 3) การประหยัด 4) การเรียนรู้ 5) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า และ 6) การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ กิจกรรมที่สามารถสะท้อนภาพการผสมผสาน 6 แนวทางดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์คือ “โครงการบ้านตุ๋น” ซึ่งเป็นโครงการที่ชาวโคกเมืองร่วมกันพัฒนาขึ้นมาเพื่อสร้างวิถีชีวิตที่พอเพียงให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน เป็นโครงการที่มุ่งสร้างให้แต่ละครัวเรือนนั้นสามารถพึ่งพาตัวเองได้จากการปลูกผัก เลี้ยงสัตว์และผลิตแก๊สชีวภาพซึ่งส่งผลต่อการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ สร้างความประหยัดเป็นแหล่งเรียนรู้ได้โดยตรง

คำว่า “บ้านตุ๋น” นั้นเป็นชื่อเปรียบเปรยบริเวณบ้านว่าเป็นเสมือนตุ๋นที่ใช้เก็บตุ๋นวัตถุดิบต่างๆ เพื่อการประกอบอาหารและยังชีพ เนื่องจากรอบๆ

บ้านตู่เย็นจะปลูกผักนานาชนิด เลี้ยงสัตว์ หมักปุ๋ยชีวภาพ หมักน้ำหมักชีวภาพ เผาถ่านและสกัดเอาน้ำส้มจากคว้นไม้ รวมถึงผลิตก๊าซมูลสัตว์เพื่อใช้แทนก๊าซหุงต้มที่ต้องหาซื้อ หากเป็นตู่เย็นหนึ่งหลังก็คงเป็นตู่เย็นที่สามารถหาผัก ผลไม้ เนื้อสัตว์สดมาประกอบอาหารได้ตลอดเวลา บ้านตู่เย็นหลังหนึ่งๆ จึงมีผักสดปลอดจากสารเคมีไว้บริโภคตลอดเวลา ผลผลิตที่ได้ นอกจากเหลือแบ่งปันเพื่อนบ้านแล้วยังสามารถนำไปขายเป็นรายได้เสริมได้อีกทางหนึ่ง การสร้างบ้านตู่เย็นเริ่มต้นจากการไปศึกษาดูงานเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจากหลาย ๆ ที่ ทำชุมชนคณะกรรมการชุมชนกลับมาคิดต่อว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนตนเองนั้นมีวิถีชีวิตที่พอเพียงอย่างแท้จริงและพร้อมจะเป็นแบบอย่างให้ชุมชนอื่นๆ จากการร่วมคิดร่วมทำครั้งนั้น ชาวโคกเมืองจึงได้ร่วมกันถอดบทเรียนอย่างเข้มข้นเพื่อนำจุดเด่นมาพัฒนาต่อยอดให้เหมาะกับบริบทชุมชนโดยมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นฐานคิดสำคัญในการประยุกต์ เป็นผลให้เกิดบ้านตู่เย็นขึ้น 8 หลังในชุมชน ณ เวลาปัจจุบัน

ประการสุดท้าย การสร้างบทเรียนชุมชน สืบเนื่องจากการเฝ้าบ้านตู่เย็นซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นให้ความสำคัญกับการถอดและการสร้างบทเรียนร่วมกัน นับได้ว่าเป็นจุดแข็งสำคัญของชุมชนบ้านโคกเมืองที่เมื่อดำเนินกิจกรรมหรือโครงการใดเสร็จสิ้นก็จะระดมสมองเพื่อร่วมกันถอดบทเรียนออกมาเป็นข้อคิดหรือความรู้ไว้ให้สมาชิกชุมชนได้เห็นถึงประโยชน์ ข้อดี ข้อเสียหรือปัญหาและอุปสรรคจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เสร็จสิ้น บทเรียนชุมชนแรกของชุมชนบ้านโคกเมืองเกิดขึ้นภายหลังจากการที่คณะกรรมการชุมชนได้ไปศึกษาดูงานครั้งแรก ณ บ้านทุ่งเลียบ ตำบลทุ่งตำเสา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา แล้วเกิดความคิดอยากถ่ายทอดสิ่งที่ได้รับนี้เพื่อให้เป็นประสบการณ์รับช่วงต่อไปยังสมาชิกชุมชนที่ไม่มีโอกาสไปร่วมศึกษาดูงาน ในปัจจุบัน บทเรียนชุมชนนี้มีหลากหลายประเด็นเช่น ประเด็นเศรษฐกิจพอเพียง ฟาร์มทะเล เป็นต้น เรื่องราวต่างๆ จะถูกวาด เขียน และจัดแสดงไว้ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านโคกเมือง

นอกจากบทเรียนชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่แสดงให้เห็นทั้งตัวหลัก

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและผลลัพธ์ที่ได้จากการนำหลักนี้ไปประยุกต์ใช้แล้ว ยังมีการจัดแสดงข้อความเพื่อกระตุ้นจิตสำนึกสาธารณะ รวมถึงเกิดความรู้ต่าง ๆ ซึ่งถูกบันทึกและจัดแสดงไว้ที่ศูนย์การเรียนรู้ด้วย ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีทั้งจิตสาธารณะและมีความรู้เพิ่มขึ้น และอาจกล่าวได้ว่า บทเรียนเหล่านี้จะสามารถกล่อมเกลาจิตสำนึกโดยเฉพาะในหมู่เยาวชนได้เป็นอย่างดีซึ่งจะสังเกตได้จากการที่เด็กและเยาวชนนั้นเริ่มรวมตัวกันเข้ามาใช้ศูนย์การเรียนรู้นี้ทำกิจกรรมตามความสนใจของพวกเขาและเริ่มมีบทบาทในการทำงานพัฒนาชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ อาทิ การช่วยกันปลูกและดูแลไม้ยืนต้นรายรอบถนนของหมู่บ้าน การช่วยกันเก็บขยะในบริเวณต่าง ๆ ของชุมชน

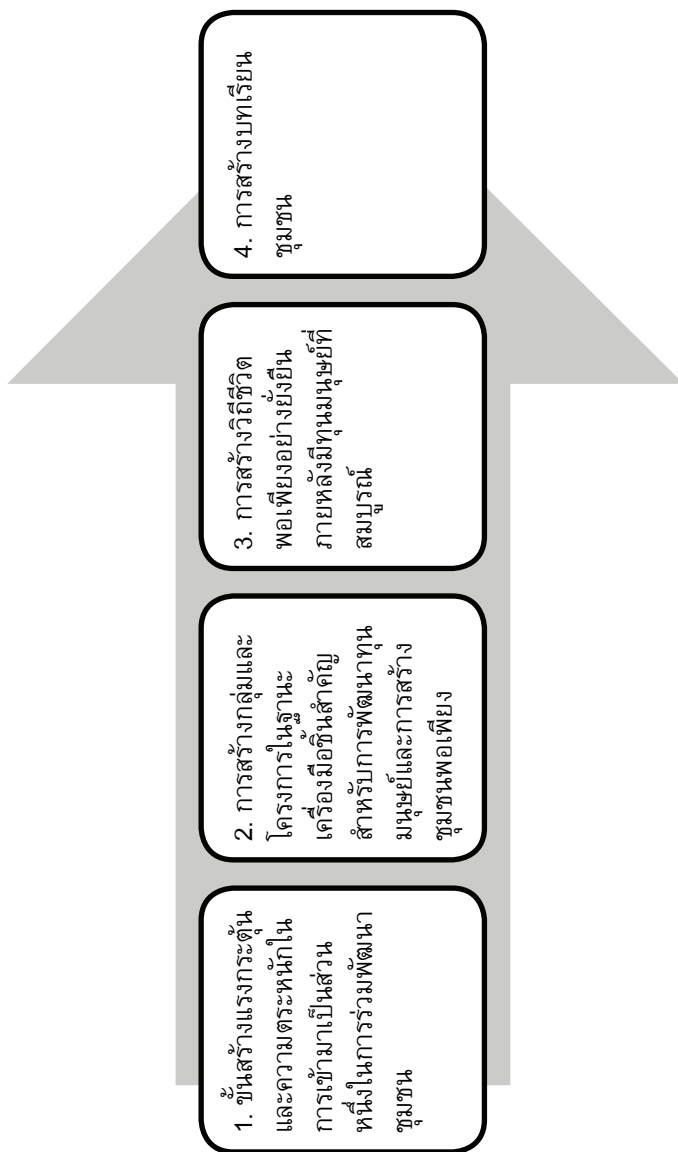
บทเรียนต่างๆ ในชุมชนบ้านโคกเมืองเป็นผลมาจากการสังเคราะห์ประสบการณ์จากสมาชิกด้วยกัน บทเรียนเหล่านี้ไม่ได้อยู่ในรูปสื่อสิ่งพิมพ์ทางการ แต่กลับปรากฏอยู่ในรูปของมุขปาฐะเสียเป็นส่วนใหญ่และจะถ่ายทอดกันผ่านพื้นที่ส่วนกลางโดยเฉพาะเวทีประชุมสัมมนา และพบว่า คณะกรรมการชุมชนรวมทั้งผู้ใหญ่บ้านอุดม อินทร์นั้น มีบทบาทสำคัญมากต่อการถ่ายทอดบทเรียนต่างๆ สาเหตุหนึ่งเป็นเพราะกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีทักษะความสามารถในการเล่าเรื่องทั้งในแบบที่เป็นหรือไม่เป็นทางการ เป็นกลุ่มนักเล่าเรื่องที่ให้ได้ทั้งความรู้และความเพลิดเพลินในเวลาเดียวกัน จนทำให้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านโคกเมืองกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำคัญแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา มีผู้คนเข้ามาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามในระยะหลังมานั้นพบว่าองค์ความรู้ที่มักถูกเผยแพร่ด้วยการบอกเล่านี้ได้ถูกนำมาบันทึกทั้งในรูปของแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์หรือสื่อสิ่งพิมพ์ไม่ว่าจะในรูปของหนังสือพิมพ์ชุมชน เอกสารความรู้หรือรายงานการวิจัยมากขึ้น ซึ่งเป็นผลจากการได้รับการสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาภายในจังหวัดสงขลา

นอกจากนี้ยังพบอีกว่าการอภิปรายกลุ่ม (group discussion) และเวทีสาธารณะ (community forum) มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างบทเรียน

ชุมชน เนื่องจากต่างถือว่าเป็นพื้นที่สาธารณะให้ทุกฝ่ายได้มาถกเถียงและตรวจสอบชุดความรู้ต่าง ๆ ที่ไหลเวียนอยู่ภายในชุมชนร่วมกัน เป็นพื้นที่ที่เร่งให้เกิดการตกผลึกขององค์ความรู้ชุมชน และพบว่า การอภิปรายกลุ่มนี้มักเกิดขึ้นภายในชุมชนในรูปของการประชุมประจำเดือนหรือการประชุมสรุปรายงานภายหลังงานหนึ่ง ๆ เสร็จสิ้น ส่วนเวทีสาธารณะนั้นพบว่า ศูนย์การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่ชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นมานั้นมีบทบาทสำคัญต่อการช่วยให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ชุดความรู้ ทั้งนี้เป็นเพราะประการแรกศูนย์การเรียนรู้นี้เป็นพื้นที่สาธารณะเพื่อการพบปะทั้งที่เป็นหรือไม่เป็นทางการ และประการที่สอง สืบเนื่องจากการมีพื้นที่กลางของชุมชน ทำให้ชุดความรู้ต่าง ๆ ที่ไหลเวียนอยู่ในชุมชนนั้นสามารถมาบรรจบกันได้ จึงอาจกล่าวได้ว่าการสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงถือเป็นอีกหนึ่งกลยุทธ์สำคัญ

อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้พบเหตุปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้บทเรียนชุมชนต่าง ๆ นั้นยังคงได้รับการถ่ายทอดและสืบต่อมาได้จนถึงปัจจุบันซึ่งได้แก่ ข้อแรกคือการมีชุดความรู้ที่ตกผลึกจากประสบการณ์การทำงานชุมชนในหมู่สมาชิก ข้อต่อมาคือการมีนักเล่าเรื่องและทีมงานที่มีทักษะความสามารถในการถ่ายทอดและข้อสุดท้ายคือการมีศูนย์การเรียนรู้ในฐานะที่เป็นพื้นที่กลางให้ชุดความรู้ต่าง ๆ รวมถึงผู้ฟังได้มาปะทะกับนักเล่าเรื่อง ทั้งสามเหตุปัจจัยทำให้ชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นสามารถผลิต ถ่ายทอดและรักษาบทเรียนชุมชนต่าง ๆ เอาไว้ได้และสามารถขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จในเวลาต่อมา

ทั้งสี่กระบวนการข้างต้นสามารถสร้างเป็นแผนภาพได้ดังภาพ

ภาพ 1 แผนภาพแสดงกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนบ้านโคกเมืองให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษากกระบวนการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลบางเหริ่ง อำเภอดงเจริญ จังหวัดสงขลา เป็นกรณีศึกษาที่ดีและสะท้อนให้เห็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนได้เป็นอย่างดีเช่นกัน ภายใต้การอภิปรายผลนี้ ปรากฏประเด็นสำคัญอยู่ 3 ประเด็นได้แก่ ประเด็นแรกคือความสอดคล้องของกรณีศึกษากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชน ประเด็นที่สองคือการวิจัยนี้ยังคงย้ำให้เห็นถึงความสำคัญอย่างยิ่งยวดของภาวะผู้นำ และผู้นำชุมชนที่มีความสามารถในการผลักดันให้เกิดความสำเร็จจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ และประเด็นสุดท้ายอยู่ภายใต้คำถามที่ว่า “การวิจัยนี้ให้ผลการวิจัยแตกต่างจากกรณีอื่นๆ อย่างไร”

ประเด็นแรก กรณีศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนบ้านโคกเมืองให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี ในแง่ความพอประมาณ กรณีศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงการเริ่มต้นจากศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชน ทั้งในแง่การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นและความพยายามทุกวิถีทางเพื่อความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้ได้ จากนั้นคำนึงถึงวัฒนธรรมชุมชน วิถีและธรรมเนียมปฏิบัติ ประเพณีของตน พิจารณาเป้าหมายการพัฒนาชุมชน บนฐานศักยภาพ วิเคราะห์ขีดจำกัดและปัจจัยสนับสนุนภายใน นำไปสู่การตัดสินใจดำเนินหรือไม่ดำเนินกิจกรรมใดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความมีเหตุผลได้เป็นอย่างดี เมื่อเกิดความพอประมาณและมีเหตุผล อาจถือได้ว่าชุมชนบ้านโคกเมืองมีภูมิคุ้มกันที่ดีจนสามารถพึ่งพาตนเองได้ (ธินา จิตต์สงวน, 2551; วรวิทย์ อวิรุทธ์วรกุล, 2552; สำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ, 2554, น.11)

นอกจากนี้ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกเมืองและบทเรียนต่างๆ ที่ชุมชนได้ร่วมกันถอดออกมา ยังสะท้อนให้เห็นถึงเงื่อนไขความรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งให้หน่วย

ต่างๆ ในสังคมรู้จักสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้และอาศัยอยู่ภายใต้สังคมแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข เงื่อนไขความรู้ที่เอนกที่เป็นอีกส่วนสำคัญที่เอื้อให้เกิดชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืน สำหรับเงื่อนไขคุณธรรมนั้น จะพบว่า การปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชนและคณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นแล้วว่าการเป็นแบบอย่างให้แกกันในเรื่องคุณธรรม การมีทักษะสังคมและการยึดถือประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลักจะทำให้เป้าหมายพัฒนาชุมชนใดๆ ก็ตามสามารถสำเร็จและบรรลุผลได้ ทั้งนี้เป็นเพราะเกิดการกระทบกระทั่งกันน้อยและปฏิบัติงานพัฒนาบนฐานความประนีประนอม รับผิดชอบและนึกถึงผลประโยชน์สูงสุดของส่วนรวมเป็นหลักก่อนเสมอ (เพ็ญอ้าง)

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะยังคงเป็นหลักยึดสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในยุคสมัยที่การเปลี่ยนแปลงโลกนั้นเชี่ยวกราก ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541

“...พอเพียงมีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือ คำว่าพอ ก็พอเพียงนี้ ก็พอแค่นั้นเอง คนเราถ้าพอในความ ต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าประเทศใดมีความคิดอันนี้ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่าพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็คืออยู่เป็นสุข พอเพียงนี้อาจจะมี มีมาก อาจจะมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น... เศรษฐกิจพอเพียง... จะทำความเจริญให้แก่ประเทศได้ แต่ ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน ต้องไม่พูดมาก ต้องไม่ทะเลาะกัน ถ้าทำโดยเข้าใจกัน เชื่อว่าทุกคนจะ มีความพอใจได้...”

(ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554)

ประเด็นที่สอง การวิจัยนี้ยังคงเน้นย้ำความสำคัญของผู้นำชุมชนที่มีความสามารถเพื่อให้ชุมชนนั้นเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างสำเร็จ ผลงานวิจัยจำนวนไม่น้อย (นครเศ ฌ พัทลุง และยุวัฒน์ วุฒิเมธี, 2555) แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชนที่มีความสามารถมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างสำเร็จ นครเศ ฌ พัทลุงและยุวัฒน์ วุฒิเมธีเน้นย้ำให้เห็นว่าผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ที่เข้มแข็ง ความสามารถในการบริหาร ความมุ่งมั่นเป็นแบบอย่างเชิงคุณธรรม รวมถึงทักษะทางสังคมส่งผลต่อการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนบนฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยนี้ยังคงย้ำเตือนให้ความสำคัญของผู้นำชุมชนในฐานะตัวแสดงสำคัญต่อการขับเคลื่อนชุมชนไปยังจุดหมายที่คาดหวังเห็นเจกเช่นเดียวกันกับงานผลการวิจัยของนครเศและยุวัฒน์ อย่างไรก็ตามมีประเด็นชวนขบคิดว่าทักษะทางสังคม ความสามารถในการจัดการความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนชุมชนอาจเป็นทักษะสำคัญและไม่อาจมองข้ามได้อีกต่อไป ความสามารถในการถอดประสบการณ์ความสำเร็จออกมาในรูปสื่อต่างๆ ที่เข้าใจได้ไม่ยากและความสามารถในการเชื่อมประสานผู้คนทั้งภายในและภายนอกชุมชนด้วยศิลปะการพูดเจรจาปราศรัย จนได้รับความไว้วางใจและเอาใจผู้คนรอบข้างไว้ได้นั้นได้รับการพิสูจน์จากผลงานวิจัยชิ้นนี้แล้วว่ามีส่วนสำคัญไม่แพ้ทักษะอื่นๆ (เพ็งอ้ง)

งานวิจัยนี้ค้นพบว่าผู้ใหญ่บ้านอุดม อินทร์เป็นตัวแสดงสำคัญในการขับเคลื่อนให้ชุมชนบ้านโคกเมืองเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจากอุดมการณ์ส่วนตัวขยายไปสู่การสรรหาทีมงานคุณภาพ ออกแบบกิจกรรมและโครงการต่างๆ และสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งสามารถสร้างบทเรียนชุมชนและเป็นผู้ถ่ายทอดได้อย่างคมคายเป็นผลให้ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านโคกเมืองกลายเป็นหนึ่งแหล่งการเรียนรู้ด้านนี้ที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดสงขลา ชุมชนที่กำลังมองหาแนวทางในการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอาจต้องพิจารณาทักษะทางสังคม ความสามารถในการประสานงานและประสาน

คนทั้งภายในและภายนอกชุมชนเพราะถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญหนึ่งที่กำหนดความสำเร็จของการขับเคลื่อนดังกล่าว

ประเด็นสุดท้าย จากคำถามที่ว่า “การวิจัยนี้ให้ผลการวิจัยแตกต่างจากการถอดบทเรียนกรณีอื่นๆ อย่างไร” การอภิปรายนี้ขอจำกัดการเปรียบเทียบภายใต้งานวิจัยของธันวา จิตต์สงวน เนื่องจากพิจารณาแล้วว่าเป็นผลงานการถอดบทเรียนที่ค่อนข้างครอบคลุมหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนไทยครบทุกมิติและเป็นการถอดบทเรียนภาพรวมระดับประเทศ มีความน่าเชื่อถือเนื่องจากได้รับการเผยแพร่และอ้างอิงอย่างกว้างขวาง

จากการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยของธันวา จิตต์สงวน (2551) นั้นครอบคลุมผลการวิจัยครั้งนี้แทบทั้งหมด นับตั้งแต่กระบวนการตั้งต้นจนถึงกระบวนการสุดท้ายในการขับเคลื่อนชุมชนให้เป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอันได้แก่ การสร้างแรงผลักดันจากปัจจัยด้านบวกหรือลบ การปรับเปลี่ยนในระดับปัจเจกหรือชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ชัดเจนยิ่งขึ้นจากภายในและภายนอกชุมชน การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยมีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การประยุกต์ปฏิบัติจริงรวมทั้งมีการประเมินผลและสร้างเครือข่ายขยายผล และการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นวิถีการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนและเป็นวิถีชีวิตโดยทั่วไปของปัจเจกชน (เพ็ญอ่าง) ผลการวิจัยนี้ถือได้ว่าเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลงานของธันวา จิตต์สงวน ซึ่งสรุปกระบวนการขับเคลื่อนให้ชุมชนเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จนับตั้งแต่การเริ่มสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาชุมชน การสร้างกลุ่มและโครงการในฐานะเครื่องมือขั้นสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์และสร้างชุมชนพอเพียง การมุ่งสร้างวิถีชีวิตพอเพียงอย่างยั่งยืนภายหลังมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์และการสร้างบทเรียนชุมชน

อย่างไรก็ตาม ประเด็นการสร้างบทเรียนชุมชนโดยชุมชนเองถือเป็นประเด็นที่ปรากฏในผลการวิจัยนี้แต่ดูเหมือนว่าไม่ใช่ประเด็นหลักในผลงานของธันวา จิตต์สงวน ความแตกต่างนี้อาจถือเป็นการต่อเติมและขยายผล

จากการการวิจัยกรณีอื่นๆ ทำให้เห็นถึงอีกหนึ่งกระบวนการสำคัญที่มีส่วนช่วยผลักดันให้ชุมชนหนึ่งๆ เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ

ดังที่ได้กล่าวในหัวข้อผลการวิจัยถึงความสำคัญของการสร้างบทเรียนชุมชน ทำให้เห็นว่า ที่จริงแล้วการสร้างบทเรียนชุมชนขึ้นมาโดยชุมชนเอง พร้อมทั้งถ่ายทอดและรักษาไว้ได้นั้นนับเป็นหลักฐานความสำเร็จและเป็นอีกหนึ่งกลไกสำคัญที่ทำให้ชุมชนหนึ่งๆ เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคกเมือง ถือเป็นหนึ่งหลักฐานสำคัญที่ชี้ให้เห็นความสำคัญของการสร้างบทเรียนชุมชนพร้อมทั้งวิธีการถ่ายทอดและรักษาบทเรียนเหล่านั้นเอาไว้ไม่ว่าจะเป็นการจัดแสดงแผนภูมิแผนภาพและชุดความรู้ต่างๆ ไว้ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หรือการถ่ายทอดด้วยการเล่าเรื่องอย่างน่าฟังจากผู้นำชุมชนและคณะกรรมการชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการถ่ายทอดและรักษาบทเรียนเหล่านั้นไปในเวลาเดียวกัน บทเรียนเหล่านี้ นอกจากนั้นการมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่เข้มแข็งในฐานะเป็นพื้นที่กลางให้ผู้คนมาพบปะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันยังถือเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญที่สนับสนุนให้บทเรียนชุมชนนั้นได้รับการถ่ายทอดและรักษาไว้ได้

การสร้างบทเรียนชุมชนในฐานะกระบวนการหนึ่งเพื่อการขับเคลื่อนชุมชนให้เข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเป็นชุดความรู้สำคัญที่งานวิจัยชิ้นนี้ค้นพบ ประเด็นดังกล่าวจึงไม่ควรถูกละเลยหรือมองข้ามด้วยความสำคัญดังที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น

สรุป

จากวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่มุ่งศึกษากระบวนการและปัจจัยความสำเร็จในการขับเคลื่อนชุมชนให้สู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีกรณีศึกษาคือบ้านโคกเมือง ตำบลบางเหริ่ง อำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลานั้น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นแล้วว่ากระบวนการดังกล่าวประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการสร้างแรงกระตุ้นและความตระหนักในการเข้ามาเป็น

ส่วนหนึ่งในการร่วมพัฒนาชุมชน ขั้นการสร้างกลุ่มและโครงการในฐานะเครื่องมือขั้นสำคัญสำหรับการพัฒนาทุนมนุษย์และสร้างชุมชนพอเพียง ขั้นการมุ่งสร้างวิถีชีวิตพอเพียงอย่างยั่งยืนภายหลังมีทุนมนุษย์ที่สมบูรณ์ และขั้นการสร้างบทเรียนชุมชน ภายใต้กระบวนการดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นการที่ผู้นำและชุมชนเองรู้จักประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับชุมชนได้เป็นอย่างดี และเมื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญพบว่าผู้นำชุมชนที่มีทักษะทางสังคม มีความสามารถในการจัดการความรู้และรู้จักสร้างบรรยากาศเพื่อการระดมสมองเพื่อสร้างบทเรียนชุมชน พร้อมทั้งถ่ายทอดบทเรียนนี้ต่อไปนั้นเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญๆ ในการขับเคลื่อนให้ชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นเข้าสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้สำเร็จ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ค้นพบประเด็นสำคัญซึ่งค่อนข้างแตกต่างออกไปจากงานวิจัยชิ้นอื่นๆ กล่าวคือ กระบวนการสร้างบทเรียนชุมชนและตัวบทเรียนชุมชนที่ได้รับการถ่ายทอดทั้งภายในชุมชนและออกสู่ชุมชนอื่นๆ มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างให้ชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ความเป็นชุมชนต้นแบบ (role model) กลายเป็นหนึ่งตัวกระตุ้นสำคัญให้ชุมชนจำเป็นต้องรักษาความเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงเอาไว้ให้ได้ นอกจากนี้ยังพบอีกว่าทักษะทางสังคม ความสามารถในการจัดการความรู้และความสามารถในการถ่ายทอดบทเรียนชุมชนที่มีอยู่ในตัวผู้นำเป็นจุดเน้นสำคัญของงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งกลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญความสำเร็จในการเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านโคกเมือง

ข้อเสนอแนะ

ภายในชุมชนบ้านโคกเมืองนั้นมีกลุ่มกิจกรรมที่หลากหลาย การศึกษาเชิงลึกกลุ่มกิจกรรมเหล่านั้นโดยเฉพาะกรณีบ้านตุ้มเย็นและฟาร์มทะเลจะส่งผลดีต่อวงการการพัฒนาชุมชนบนฐานหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มกิจกรรมดังกล่าวจึงควรได้รับการศึกษาต่อไป นอกจากนี้ จากกรณีนี้

ชุมชนรู้จักสร้างบทเรียนชุมชนและถ่ายทอดบทเรียนเหล่านั้นได้เป็นอย่างดี ชุมชนบ้านโคกเมืองควรเป็นกรณีศึกษาสำหรับการใช้แนวคิดการจัดการ ความรู้มาอธิบายกระบวนการสร้างบทเรียนและถ่ายทอดบทเรียน เฉกเช่นเดียวกันกับการณผู้นำชุมชนที่มีทักษะสังคมดีเยี่ยม สมควรได้รับการศึกษาเชิงลึกด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยเห็นว่าทั้งหากมีการศึกษาต่อเนื่องใน 3 ประเด็นดังกล่าวต่อไป ผลการศึกษาจะช่วยเติมเต็มชุดความรู้ว่าด้วยชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงได้เป็นอย่างดี

เชิงอรรถ

¹ ประกอบด้วยคณะกรรมการขับเคลื่อนการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่ 1) กลุ่มเด็กและเยาวชน 2) ด้านการศึกษา 3) การปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) ด้านธุรกิจเอกชน

เอกสารอ้างอิง

ธันวา จิตต์สงวนและคณะ. (2551). **โครงการศึกษาแนวทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง: บทเรียนจาก 40 หมู่บ้าน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Jitsanguan, T. (2006). **The Study on Guidelines for the Application of the Sufficiency Economy's Philosophy: Lesson Learned from 40 Cases**. A Research Report Submitted to Office of the National Economic and Social Development Board. (in Thai).

นครเรศ ณ พัทลุงและยุวัฒน์ วุฒิเมธี. (2555). 6 คุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีผลต่อการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**, 32(2), 131-143.

Napattalung, N. and Wuttimethi, Y. (2012). Six Characteristic of Charismatic Leadership in Effecting on the Philosophy of Sufficiency Economy. **Silpakorn University Journal**, 32(2),

131-143. (in Thai).

ประสพสุข ทรงผาสุกและนิสวันต์ พิษณุดำรง. (2554). จากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคตของการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**, 48(1), 15-18.

Songphasuk, P. & Pitdamrong, N. (2011). From the Past to the Future of the Promotion of the Sufficiency Economy's Philosophy. **The Socioeconomic Journal of the Office of the National Economic and Social Development Board**, 48(1), 15-18. (in Thai).

รววิทย์ อวิรุทธ์วรกุล. (2552). การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคประชาชน ชุมชน เอกชน และภาครัฐ. **วารสารเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ**, 46(2), 22-32.

Awirutworakun, W. (2009). The Application of the Sufficiency Economy's Philosophy for People, Communities, Private and Public Sectors. **The Socioeconomic Journal of the Office of the National Economic and Social Development Board**, 46(2), 22-32. (in Thai).

วิจิตร อินทะโร. (2557, 23 กรกฎาคม). คณะกรรมการหมู่บ้าน. สัมภาษณ์.

Intaro, W. (2014, 23rd July). A Local Council Representative. Interview. (in Thai).

ศุภวัณย์ พลายน้อย. (2553). **นันทวิธีวิทยาการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์จำกัด (มหาชน).

Phlainoi, S. (2010). Differences in Methodology for Lesson Learned and Knowledge Synthesis. 4th ed. Bangkok: The Siam

Commercial Foundation. (in Thai).

ศูนย์บริหารกลาง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2554). พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง. สืบค้นเมื่อ 12 มีนาคม 2561, สืบค้นจาก <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/sufficiency-economy.html>.

Center of Central Administration. (2011). **The Royal Guidance on the Sufficiency Economy's Philosophy of His Majesty the King Bhumibol Adulyadej**. Retrieved March 12, 2018, from <http://www.cca.chula.ac.th/protocol/sufficiency-economy.html>. (in Thai).

สำนักยุทธศาสตร์ด้านนโยบายสาธารณะ. (2554). การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ. วารสารเศรษฐกิจและสังคม สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 48(1), 9-14.

Public Policy Strategy Office. (2011). The Practical Application of the Sufficiency Economy's Philosophy. **The Socioeconomic Journal of the Office of the National Economic and Social Development Board**, 48(1), 9-14. (in Thai).